

Bojan Samson

KADA, ZAŠTO I KAKO PISATI?

(Dragan Radovančević: *Lampeduza* i Marko Stojkić: *Amigdala*, Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2016)

Ako poetičnost shvatimo kao potragu za nekom novom stvarnošću, šta je to poetično u novoj srpskoj poeziji? Da li je to možda preplitanje različitih paradigmi? Istovremeno referisanje na neposrednu realnost, na poeziju, filozofiju, teoriju, film, muziku, itd.? Da li u tom preplitanju, u tom tkanju nastaje neka nova, poetična stvarnost? Šta ako i pored autorskog pregnuća u traženju poetičnosti ona u čitačevoj recepciji izostane? Ako iz nekog razloga sve i dalje deluje neinspirativno i nepovezano, da li je problem u autorovoj nameri i samoj izvedbi, ili u čitačevoj svesti i reakciji? Da li problem uopšte postoji? Nešto ti nije pružilo očekivano zadovoljstvo, bože moj, okrećeš se i ideš dalje. Ali tu nas uvek nešto nagoni na neizbežno osvrtnje. Evo ga, dve zbirke poezije – Dragan Radovančević, *Lampeduza* i Marko Stojkić, *Amigdala*.

Dragan Radovančević (1979) stoji u mojoj svesti kao autor sjajne pesme „Glagol intimnosti“ koja je deo projekta *Da su mi tvoje oči*, izbora iz nove srpske poezije u izvođenju poetsko-muzičke grupe *Bašta fetiša*. Ipak, svaki pesnik veruje da svoju najbolju pesmu tek treba da napiše, zato se pisanje i nastavlja. Lampeduza je italijansko ostrvo u Sredozemlju poznato kao groblje brodova. Naime, u poslednjih nekoliko godina migranti iz Libije i sa Bliskog istoka, koji brodovima pokušavaju preći sa afričke na evropsku obalu, utapaju se često kod ovog ostrva. Lampeduza tako postaje metafora za brodolom čoveka koji pokušava da pređe iz jednog sveta u drugi, ona označava neuspešnu inicijaciju. Potopljen, putnik je ostao nedorečen, negde na pola puta. S druge strane, oni na obalama su na sigurnom, daleko od potencijalne opasnosti, ali i od mogućeg spasenja. Kontrast između dve životne opcije, jedne koja bira utabani put i druge koja bira put rizika, mogao bi biti osnovna poluga obe zbirke. Zato je pesnik sklon dramskom izrazu: kod njega uvek postoji ta upućenost na drugoga, potreba za dijalogom, razmenom, prožimanjem, međusobnim uticanjem, ali i polemikom. U tim dijalozima retko dolazi do povezivanja, kao da svako ostaje u svom svetu od reči. Glasovi ovde razmenjuju reči, ali retko kada istinska osećanja i ideje. Radovančević govori o ljudima koji beže od života u polje teorije, filozofije i poezije, u polje transponovanih značenja gde se onda osećaju zaštićeno od udara spoljašnjeg sveta.

Autor suočava fragmente različitih paradigmi, pa iako primećujemo sudar stvarnosti, osećamo i da poetičnost izostaje. Zašto? Zato što se ne poštuje osnovni princip poetičnosti: sažimanje izraza. Možemo, poput Radovančevića, da koristimo esejističke, dramske ili epske elemente, ali kada želimo da ih ugradimo u poetski tekst, trebalo bi da njihovo prelamanje sažimamo tako da na vrlo malom prostoru imamo izuzetno gusto tkanje – to je osnovni kvalitet poezije koji je razlikuje od drugih umetnosti, kvalitet koji joj pribavlja

slojevitost i asocijativnost. Ovo je ispit na kojem pada dobar deo zbirke nove poezije. U pesništvu nikada nije bio niti će biti problem odabir građe, već njena obrada. U kojim god smerovima se eksperimentisalo sa poetskom formom, treba imati na umu pomenuti princip. Ovako, u *Lampeduzi* smo dobili tekstove sastavljene od poetskih, esejističkih, dramskih, filozofskih i drugih odlomaka stvarnosti i kulture, ali nismo dobili poeziju koja preoblikuje te obogaćuje stvarnost(i). Pored toga, čini se da nije postojao neki čvršći i jasniji koncept u sastavljanju ove zbirke: tu nalazimo sedamnaest pesama/tekstova koje tematsko-motivski i jesu nekako povezane, ali poetički baš i nisu. Na ovoj je zbirci pesnik mogao još raditi, mogao je napisati još poneku pesmu, a i urednik je mogao priskočiti u pomoć pa sugerisati na nekim mestima i drugačija stilsko-jezička i formalna rešenja. Na primer, pesmi „Junaci“ pomogla bi drugačija strofička organizacija itd. Šteta za ovu zbirku koja počiva na dobroj ideji i angažmanu, ali za punu realizaciju njenih potencijala je, čini se, bilo potrebno više rada i posvećenosti.

Sa Markom Stojkićem (1981) stvari stoje drugačije. Još od prethodne zbirke *Šecele*, Stojkić veliku pažnju poklanja kako detalju, tako i celini. Efekat u novoj poeziji retko se postiže na nivou stiha, a mnogo češće je prisutan na nivou pesme, ciklusa ili čitave zbirke. Takav poetički trend sledi i Stojkić u poemi *Šecele*, ali i u poslednjoj zbirci *Amigdala*. U *Šecele* ovaj pesnik dosledno prati određeni, na početku utvrđeni poetički koncept. Sve vreme se poštuju zadati tematsko-motivski sklopovi, ritmika, dužina stiha, osnovno osećanje i atmosfera, duhovne i ideološke koordinate poetskog sveta, konzistentnost lirskog *ja* itd. U tome je autor možda i suviše dosledan: dobro bi mu ponekad došao nekakav iskorak, mala promena neke poetičke smernice. Takođe, u *Šecele* njegov lirski junak je u tranziciji, on prelazi određeni put, doživljava određenu promenu i na kraju postaje neko drugi. U *Amigdali* imamo nešto slično: put lirskog *ja* podeljen je na tri zasebna ciklusa od kojih svaki počiva na drugačijim tematsko-motivskim elementima. To su ciklusi *Iz zaostavštine inspektora M.*, *Polisomnografija* i *LoveSick Blues*. Lirsko *ja* je razdeljeno na tri odrednice: dnevnički zapisi, snovi pretočeni u zapise, te zapisi o jednoj zaljubljenosti. Taj lirski glas je ovde nekonzistentan, rasut je u toj meri da je teško povezati sve odrednice u jednu smislenu celinu. Stojkić voli nabranjanje: nizanjem raznih pojmova on pokušava da stvori celinu koja počiva na asocijacijama, ali ta asocijativna igra ne uspeva uvek: značenja pojedinih pojmova su ponekad suviše izolovana da bi bila uspostavljena neka snažnija veza. Ponekad su ti asocijativni nizovi uspeliji, kao u pesmi „Gangbang“, a ponekad, kao u središnjem ciklusu, *Polisomnografija*, ti nizovi ne obrazuju neki dublji smisao i značenje. Jednostavno, nizanje utisaka ili pojmova ne stvara obavezno pesničku sliku – potrebne su jače kulturne i tradicijske veze za to.

Inače, zbirka je nazvana po moždanoj gangliji koja putem slika stvara emocije – završni tekst objašnjava amigdal i njen značaj za čovekov emotivni život. Naime, putem amigdale određene slike kod nas izazivaju emocije. Slike koje nam Stojkić predstavlja trebale bi za njegovog junaka nositi neki emotivni prtljag, ali nama kao čitaocima obično ne znače mnogo – mi vidimo nizove pojmova koji korespondiraju sa našom stvarnošću, ali to još uvek ne znači da nas u emotivnom smislu oni pokreću. Autorova nabranjanja su bolje funkcionisala u vrlo dobroj poemi *Šecele* jer su tamo pojedine slike i pesme delovale konzistentnije i zaokruženije, emocije su bile jasnije i izraženije. Ovako, nalazimo na poneki zanimljiv portret, poneku sliku, mestimični problesak nekog osećanja, ali to je nedovoljno za kvali-

tetnu poeziju. Čini nam se i da je završni tekst o gangliji amigdali u suštini nepotreban jer je preopširan i suvoparan. Stojkić, za razliku od Radovančevića, doslednije poštuje princip sažimanja, njegova pesnička tehnika je razrađenija i prefinjenija. Ali, s druge strane, on pored tehnike ne nudi mnogo: nema stiha ili pesme koja zaista pleni, nema neke prepoznatljive emocionalnosti, niti stilske figure koja bi nam privukla pažnju, konačno, nema nekog autentičnog odnosa prema stvarnosti koji bi Stojkića izdvojio i učinio prepoznatljivim pesnikom. Ovaj autor pripada jednoj grupi autora u novoj poeziji koja poseduje zavidno čitalačko iskustvo i spisateljsku tehniku, ali kao da ne može reći ništa suštinski novo o svetu koji nas okružuje, te ne može stvoriti sopstvenu poetiku različitu od drugih.

Pravo pitanje za pesnike nove generacije bilo bi zašto u stvari pišu. Da li samo da bi bili prisutni na sceni? Mogu da razumem tu potrebu, ali nisam siguran da ona donosi kvalitet. Pesnik bi trebalo da piše samo onda kada oseti neodložnu potrebu za tim jer samo tada može očekivati dobre rezultate. Sasvim je u redu ne pisati neko vreme: pesnička apstinencija je vredno i plodotvorno iskustvo. Takođe, ovo je mala sugestija časnim urednicima prestižne kraljevačke edicije *Poezija, danas* da ne moraju prihvatiti baš svaki rukopis za objavljivanje samo zato što autor figurira kao poznato i značajno ime. Neke rukopise mogu i vratiti na doradu, a na nekima i sami mogu raditi sa autorom. Jer, to i jeste suština uredničkog posla: izvući iz autora i rukopisa maksimum.

I na kraju: slabe knjige se objavljuju i objavljujuće se i dalje u srpskoj književnosti. Mi ih čitamo, a ne znamo zašto to činimo. Kao za život, i za književnost je potrebna određena doza sadomazohizma.